

**“XORIJIY TILLAR TADQIQI VA TA’LIMI MUAMMOLARI”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI**

ORIENTAL
UNIVERSITETI

UUM
Universiti Utara Malaysia

جامعة
الملك سعود
King Saud University

AZƏRBAYCAN MİLLİ
ELMLƏR AKADEMİYASI

AMERICAN UNIVERSITY
OF CYPRUS

جامعة السلطان قابوس
Sultan Qaboos University

HEBEI VOCATIONAL COLLEGE
OF RAIL TRANSPORTATION

МОСКОВСКИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

**“XORIJIY TILLAR TADQIQI VA
TA’LIMI MUAMMOLARI”**

**MAVZUSIDAGI XALQARO ILMY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

**MATERIALS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON
“PROBLEMS OF FOREIGN LANGUAGE
RESEARCH AND EDUCATION”**

ORIENTAL UNIVERSITETI

**«XORIJIY TILLARI
TADQIQI VA TA'LIMI MUAMMOLARI»
XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN
MATERIALLARI**

To'plamdan o'rin olgan maqolalarning saviyasi, sifati va ilmiy dalillarning haqqoniyligi hamda mazmuni uchun mualliflar mas'uldirlar.

Toshkent – 2025

Mas'ul muharrir:

Mamataxunov Nozimjon – Oriental universiteti rektori

Ma'sul muharrir o'rinbosari:

Nasirova Malika – Oriental universiteti
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Tahrir hay'ati:

Rahmatova Gavhar – Oriental universiteti Sharq tillari kafedrasini mudiri,
dotsent
Sharasulova Shirin – Oriental universiteti O'zbek va sharq tillari kafedrasini
mudiri, dotsent
Nasirov Dilshod – Oriental universiteti G'arb tillari kafedrasini mudiri,
dotsent
Ahmedova Nargiza – Oriental universiteti O'zbek va sharq tillari kafedrasini
dotsenti
Sotvoldiyev Sirojiddin – Oriental universiteti Sharq tillari kafedrasini katta
o'qituvchisi
Hasanova Shahzoda – Oriental universiteti O'zbek va sharq tillari kafedrasini
katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Sodiqov Qosimjon – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
"Turkshunoslik" Oliy maktabi professori, filologiya
fanlari doktori
Rustamiy Salima – Oriental universiteti Sharq tillari kafedrasini professori

To'plamdan o'rin olgan maqolalarning saviyasi, sifati va ilmiy dalillarning haqqoniyligi hamda mazmuni uchun mualliflar mas'uldirlar.

Ushbu to'plam Oriental universiteti Kengashining 2024-yil 24-dekabrda 4-sonli yig'ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Javohir ABDUVOKHIDOV. // Lexical characteristics of borrowed words from one language to another in the process of language development.....	104
Ning GUIXIA (宁贵霞). // Analyze the debate between using phonetic transcription versus semantic translation for technical terms.....	107
Akram MAXMUDOV. // “Arba’in” so‘zining lug‘aviy ma‘nosi va “Arba’in” asarining yaratilish tarixi.....	112
Gulbokhor KADIROVA. // Turk xalq maqollarida baxt va baxtsizlik konseptining ifodalanishi.....	118
Yang QIAN (杨芊). // Explore how hydronyms differ across various chinese dialects and regions.....	123
Tamilla ANNAZAROVA. // Paralanigvistik vositalarning pragmatikasi.....	126
Azimjon RAXMONOV. // Mutarriziyning “Risalatun Fin-Nahv” asarida til o‘qitish usullari.....	131
Mohira JUMAYEVA. // Koreys tili leksikasining tarixiy bosqichlari: Qadimgi davr koreys tilining kelib chiqishi va leksikasi.....	136
Aziza DAVLATOVA. // Bolalar nutqida konnotativ hosilalar va obrazli tasvirning voqelanishi.....	141
Dildora TASHMUXAMEDOVA. // Xitoy tilida taqlid so‘zlarning fonetik xususiyatlari.....	145
Xolidaxon YUNUSOVA. // Arabcha siyosiy abbreviaturalarni qo‘llash muammosi.....	150
Sayidolim RAYIMJONOV. // Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Amaliyoti Islom” asarida qo‘llangan arabcha diniy terminlar tahlili.....	153
Mehrinoz JUMANIYAZOVA. // Ingliz va o‘zbek maqollarining lingvokulturologik evolyutsiyasi.....	157
Muhammadiqbol BOBORAJABOV. // Frazologik birliklar va ularning rivojlanish bosqichlari.....	160
Малика АБДУЛЛАЕВА. // Плюсы и минусы русского транскрибирования китайских иероглифов, опыт узбекских синологов.....	164
Dilmurod ALMARDONOV. // Alloma Ubaydulloh Ibn Mas‘udning balog‘at ilmiga qo‘shgan hissasi.....	169
Malika NASIROVA. // Arab tili darslarida “Keys-o‘qitish” innovatsion metodidan foydalanish.....	173
Qudratulla OMONOV. // Alisher Navoiy merosini yoshlarga o‘rgatishda raqamli texnologiyalarning o‘rni.....	176
Фарида ЭГАМБЕРДИЕВА. // Нейропедагогика как наука: концепции, задачи и перспективы.....	180
Said Azman VAHID NUR. // Developing a framework as a tactical approach to boost creativity in writing instruction.....	186
Nasir RADJABOV. // Effective methods of teaching speaking in multilevel classrooms.....	192
د. أمل أحمد القرون // فاعلية استراتيجيّة ما وراء المعرفة في تحسين مهارات الفهم القرآني لدى الناطقين والناطقات بغير العربيّة.....	196
Laziza KHUDAYBERDIYEVA. // Psychological aspects of teaching english of medical institutes.....	206

XITOIY TILIDA TAQLID SO‘ZLARNING FONETIK XUSUSIYATLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14875531>

Dildora TASHMUXAMEDOVA,

Oriental universiteti O‘zbek va sharq tillari kafedrası o‘qituvchisi
 Toshkent, O‘zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqola Xitoy tilida taqlid so‘zlarning fonetik xususiyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Taqlid so‘zlar – tabiiy tovushlar yoki atrof-muhitdan eshitilgan ovozlarni til tizimiga kiritilgan so‘zlardir. Maqolada, avvalo, taqlid so‘zlarining fonetik tuzilishi, ularning til tizimiga kiritilishidagi fonetik transformatsiyalar va so‘zning talaffuzidagi o‘zgarishlar batafsil tahlil qilingan. Xitoy tilining tonal tizimi, assimilyatsiya, elizionsiya, vokal o‘zgarishlari kabi fonologik jarayonlar taqlid so‘zlarning fonetik xususiyatlarini shakllantirishi va ularning ma‘no aniqligini oshirishdagi rolini yoritishga alohida e‘tibor qaratilgan.

Maqolada Xitoy tilidagi ba‘zi taqlid so‘zlar misollar keltirilgan holda ularning fonetik va fonologik o‘zgarishlari ko‘rsatilgan. Shuningdek, taqlid so‘zlarning morfologik va sintaktik strukturalariga bo‘lgan ta‘siri, ular orasidagi fonetik aloqalar va tildagi fonologik o‘zgarishlarni o‘zaro bog‘laydigan mexanizmlar tahlil qilinadi.

Taqlid so‘zlar Xitoy tilining fonetik tizimida katta o‘rin egallaydi va ularning fonologik o‘zgarishlari tilning rivojlanish jarayonini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Maqola tilshunoslikda taqlid so‘zlarning fonetik xususiyatlari va ularning fonologik jarayonlar bilan aloqasini o‘rganishning muhimligini ta‘kidlaydi.

Аннотация. Данная статья посвящена изучению фонетических особенностей звукоподражательных слов в китайском языке. Звукоподражательные слова – это лексические единицы, отражающие природные звуки или шумы окружающей среды, адаптированные в языковую систему. В статье проводится детальный анализ фонетической структуры звукоподражательных слов, фонетических трансформаций, происходящих при их включении в языковую систему, а также изменений в их произношении.

Особое внимание уделяется роли фонологических процессов, таких как тональная система китайского языка, ассимиляция, элизия и вокальные изменения, в формировании фонетических характеристик звукоподражательных слов и повышении их семантической точности.

В статье приводятся примеры некоторых звукоподражательных слов китайского языка с демонстрацией их фонетических и фонологических изменений. Кроме того, рассматривается влияние звукоподражательных слов на морфологические и синтаксические структуры, их фонетические связи и механизмы, связывающие их с фонологическими изменениями в языке.

Звукоподражательные слова занимают значительное место в фонетической системе китайского языка, а их фонологические трансформации способствуют более глубокому пониманию процессов эволюции языка. В статье подчеркивается важность изучения фонетических особенностей звукоподражательных слов и их связи с фонологическими процессами в лингвистике.

Annotation. This article is dedicated to the study of the phonetic characteristics of onomatopoeic words in the Chinese language. Onomatopoeic words are lexical units that represent natural sounds or environmental noises integrated into the linguistic system. The article

provides a detailed analysis of the phonetic structure of onomatopoeic words, the phonetic transformations they undergo when incorporated into the language system, and the changes in their pronunciation.

Special attention is given to the role of phonological processes such as the Chinese tonal system, assimilation, elision, and vowel changes in shaping the phonetic features of onomatopoeic words and enhancing their semantic precision.

The article presents examples of certain onomatopoeic words in the Chinese language, illustrating their phonetic and phonological changes. Additionally, it examines the impact of onomatopoeic words on morphological and syntactic structures, their phonetic relationships, and the mechanisms that connect them with phonological changes in the language.

Onomatopoeic words play a significant role in the phonetic system of the Chinese language, and their phonological transformations contribute to a deeper understanding of language evolution. The article emphasizes the importance of studying the phonetic characteristics of onomatopoeic words and their relationship with phonological processes in linguistics.

Tayanch soʻzlar: *fonetik xususiyatlar, fonologik oʻzgarishlar, tonal tizim, assimilyatsiya, elizionsiya, vokal oʻzgarishlari, tovush transformatsiyalari*

Ключевые слова: *фонетические особенности, фонологические изменения, тональная система, ассимиляция, элизия, вокальные изменения, звуковые трансформации.*

Keywords: *phonetic characteristics, phonological changes, tonal system, assimilation, elision, vowel changes, sound transformations.*

Taqlid soʻzlar, odatda, tabiiy tovushlardan yoki atrof-muhitdan olingan tovushlarning til tizimiga kiritilishi orqali shakllanadigan soʻzlardir. Xitoy tilida bu turdagi soʻzlar nafaqat fonetik jihatdan, balki semantik va sintaktik jihatdan ham alohida oʻrin tutadi. Taqlid soʻzlar koʻpincha tasvirlangan tovushlarni yoki harakatlarni aks ettirish orqali soʻzning maʼnosini kengaytiradi yoki aniqlashtiradi.

Xitoy tilida taqlid soʻzlar oʻrganilishi, tilshunoslikda katta ahamiyatga ega, chunki ular fonetik, morfologik va semantik oʻzgarishlar orqali tilning rivojlanish jarayonlarini koʻrsatadi. Taqlid soʻzlar nafaqat xalqaro tilshunoslikda, balki Xitoyning oʻzida ham lingvistik tadqiqotlarning markazida turadi. Xitoy tilining tonal tizimi va fonematik tuzilishi taqlid soʻzlarning rivojlanishida katta rol oʻynaydi.

Taqlid soʻzlar fonetik jihatdan bevosita atrof-muhitda eshitiladigan tovushlarga asoslangan boʻlib, ular til tizimiga qoʻshilishda fonetik transformatsiyalarga uchraydi. Bunday soʻzlarning fonetik xususiyatlari, ularning toʻgʻridan-toʻgʻri maʼnosini aks ettirish bilan birga, til tizimining izchilligini taʼminlaydi.

Taqlid soʻzlarning fonetik xususiyatlari asosan tovushlarning aniq tasvirlanishi, takrorlanishi va tovushlarga qarab oʻzgarishi bilan bogʻliq. Xitoy tilida, masalan, “sharq” (zvuklar bilan bogʻliq), “yelpigʻish” (hayvon tovushi) yoki “sichqon” kabi soʻzlar tovushlar orqali tasvirlanadi. Tovushlarning aks ettirilishi fonetik va morfologik oʻzgarishlarni keltirib chiqaradi, bu esa oʻz navbatida soʻzning fonetik strukturasi va tovush tizimiga oʻzgarishlar kiritadi.

Xitoy tilidagi tovush tizimi bir nechta fonemal birlikdan iborat boʻlib, unda tonallik va intonatsiyaning muhim oʻrni mavjud. Taqlid soʻzlar, odatda, tonal tizimga mos ravishda talaffuz qilinadi. Xitoy tilining tonal xususiyatlari, yaʼni soʻzlar orasidagi farqlarni yaratishda yordam beradi, shuning uchun taqlid soʻzlar ham oʻz fonetik tuzilishida tonallikni aks ettirishi mumkin.

Taqlid so'zlar tonal tizim bilan birga fonetik jihatdan ko'plab o'zgarishlarga uchraydi. Misol uchun, ba'zi taqlid so'zlar birinchi tonalda boshlanib, keyin boshqa tonalda o'zgarishi mumkin. Bu holat taqlid so'zlarning talaffuzini, ularning o'zaro bog'lanishini va tilda qanday ishlatilishini ta'sir qiladi. Xitoy tilidagi taqlid so'zlar tonal tizimning diqqatga sazovor xususiyatlarini o'zida mujassamlashtiradi.

Assimilyatsiya – bu fonemalarning bir-biriga yaqinlashishi va ularning talaffuzining bir-biriga o'xshashlashish jarayonidir. Xitoy tilida taqlid so'zlarining fonologik strukturasi assimilyatsiya ko'p uchraydi. Buning sabablaridan biri shundaki, taqlid so'zlar ko'pincha bir nechta tovush birikmalarini o'z ichiga oladi va ular bir-biriga moslashish yoki o'zgarishlar kiritish orqali talaffuz qilinadi.

Masalan, **“báo”** (qichqirgan ovoz) va **“bù”** (baqirish) kabi taqlid so'zlar fonetik o'zgarishlarga uchraydi. Bu so'zlarda birinchi unli tovush va undosh tovushlar bir-biriga yaqinlashadi, natijada so'zning talaffuzi o'zgaradi, ammo asosiy semantik ma'no saqlanadi. Assimilyatsiya jarayonida so'zlar orasida undoshlarning yoki unli tovushlarning o'zgarishi, ko'pincha so'zning boshlang'ich fonetik strukturasi bilan bog'liq bo'ladi.

Elizionsiya – bu so'zda ba'zi tovushlarning yo'qolishi jarayonidir. Xitoy tilidagi ba'zi taqlid so'zlar fonetik o'zgarishlarga uchraganida, ba'zi tovushlar talaffuzda yo'qolishi mumkin. Bu jarayon so'zning talaffuzini osonlashtirish yoki ritmi saqlash uchun yuzaga keladi.

Masalan, **“xū”** (yelpirash) yoki **“hu”** (quvnoq tovush) kabi so'zlar ba'zan yengillik kiritish maqsadida tovushlarni yo'qotadi. Xitoy tilidagi ba'zi taqlid so'zlar ichida, ayniqsa, undosh tovushlar omonatsiz birlashtiriladi, bu esa ularning talaffuzini yengillashtiradi va osonroq qilishga yordam beradi.

Vokal o'zgarishlari taqlid so'zlarda tez-tez uchraydi, chunki ba'zi tovushlar tovushlarning rezonansini yoki uzunligini o'zgartirib, ma'no aniqligini oshiradi. Vokal o'zgarishlari ba'zan bir so'zdan boshqasiga o'tishda ham yuz beradi. Xitoy tilida taqlid so'zlaridagi vokal o'zgarishlar asosan tonal o'zgarishlar bilan birga keladi, chunki Xitoy tili tonal til bo'lib, so'zlarning ma'nosi tonal farqlar orqali belgilanishi mumkin.

Masalan, **“mā”** (onam) va **“má”** (g'o'r) kabi so'zlarning talaffuzi o'zgaradi. Bu fonetik transformatsiya orqali so'zlar bir-biridan farqlanadi, ammo bu o'zgarishlar ko'pincha semantik jihatdan ham ma'noni aniqroq qilishga yordam beradi. Bunday vokal o'zgarishlar taqlid so'zlarida talaffuzni yaxshilash va o'zgartirishga imkon beradi.

Taqlid so'zlaridagi ba'zi fonetik o'zgarishlar yangi fonemal birikmalarining shakllanishini ta'minlaydi. Bunday o'zgarishlar asosan ko'p so'z birikmalarida yoki so'zning qismlarida tovushlarning o'zgarishi natijasida yuz beradi.

Misol uchun, ba'zi taqlid so'zlaridagi undosh va vokal birikmalarining o'zgarishi yangi fonemal birikmalarni yaratadi. Masalan, **“bà”** (baqirish) va **“pū”** (yengillik) kabi taqlid so'zlarida vokal va undosh tovushlarning birikmasi fonetik jihatdan o'zgaradi, va bu o'zgarishlar ularning fonetik yodda saqlanishini osonlashtiradi.

Taqlid so'zlar, odatda, atrof-muhitdagi tovushlarni aks ettiradi, shu bilan birga ular fonetik o'zgarishlarga uchraydi va yangi fonetik strukturalar shakllanadi. Bu o'zgarishlar tabiatdagi yoki inson faoliyatidagi tovushlarni aks ettirishda yordam beradi. Ba'zi taqlid so'zlar, ayniqsa, hayvonlar tovushlarini aks ettirganida, ular fonetik jihatdan o'zgarishlarga duch keladi va talaffuzni aks ettiradigan yangi fonemal tuzilmalarni yaratadi.

Masalan, **“māo”** (mushuk) yoki **“gǒu”** (it) kabi taqlid so'zlar hayvonlarning tovushlarini aks ettirish jarayonida fonetik o'zgarishlarga duch keladi. Tovushlar o'zaro moslashadi va tilga qarab, turli fonemal birikmalarni keltirib chiqaradi.

Xitoy tilida taqlid soʻzlarining fonologik oʻzgarishlari koʻpincha intonatsiya va aksent orqali ham namoyon boʻladi. Taqlid soʻzlarining talaffuzida tonallik va aksent tizimi oʻzgarishlarni keltirib chiqaradi. Bu oʻzgarishlar fonetik struktura va soʻzning maʼnosi oʻrtasidagi bogʻliqlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Xitoy tilining tonal tizimi taqlid soʻzlarda baʼzan yangi fonetik oʻzgarishlarga olib keladi. Misol uchun, baʼzi taqlid soʻzlar, ayniqsa hayvon tovushlarini aks ettirganida, maʼlum tonaldagi oʻzgarishlarni talab qiladi. Boshqa bir misol sifatida, intonatsiya va aksentning oʻzgarishi soʻzning maʼnosini aniqlashtirishga xizmat qiladi.

Xitoy tilidagi taqlid soʻzlar, odatda, tabiatdagi tovushlarni va harakatlarni aks ettiradi. Masalan, “gua” (gʻurillash) yoki “miao” (miyovlash) kabi soʻzlar hayvonlar yoki tabiiy hodisalar orqali kelgan tovushlarni ifodalaydi. Bu soʻzlar fonetik xususiyatlarining aynan tabiiy tovushlar bilan bogʻliqligini koʻrsatadi.

Xitoy tilidagi baʼzi taqlid soʻzlarning fonetik tahlili shuni koʻrsatadiki, ular tez-tez assimilyatsiya va vokal oʻzgarishlariga uchraydi. Boshqa bir misol sifatida, “zha” (zarba) va “hu” (uygulama) kabi soʻzlar fonetik oʻzgarishlarga uchraydi va ularning maʼno kontekstiga qarab farqlanadi. Bu taqlid soʻzlarning fonetik xususiyatlari tilning rivojlanishiga qanday taʼsir koʻrsatishini namoyon etadi.

Taqlid soʻzlar, morfologik jihatdan oʻzgarib, fonetik oʻzgarishlarni keltirib chiqaradi. Xitoy tilidagi taqlid soʻzlar morfologik jihatdan baʼzi oʻzgarishlarni oʻz ichiga oladi. Misol uchun, baʼzi taqlid soʻzlar ikki yoki undan ortiq fonetik birikmadan tashkil topgan boʻlishi mumkin, ularning oʻzgarishi esa yangi fonetik variantlarni yaratadi.

Fonetik transformatsiyalar taqlid soʻzlarining morfologik strukturasini oʻzgartiradi. Masalan, “guo” (qulash) va “bi” (tortish) kabi soʻzlar fonetik oʻzgarishlarga uchraydi va maʼno va talaffuzni yanada boyitadi. Bu jarayon morfologik va fonetik oʻzgarishlarning birgalikda tilda qanday rivojlanishini koʻrsatadi.

Xitoy tilidagi taqlid soʻzlar, fonetik jihatdan koʻplab oʻzgarishlarga uchragan va til tizimining turli aspektlarini aks ettirgan soʻzlardir. Ular tonal tizim va fonetik transformatsiyalar orqali tilni boyitadi va rivojlantiradi. Taqlid soʻzlar, shuningdek, semantik va sintaktik oʻzgarishlarni oʻz ichiga oladi, bu esa tilning yanada nozik va boy shakllanishini taʼminlaydi.

Xitoy tilidagi taqlid soʻzlarning fonetik xususiyatlarini oʻrganish nafaqat fonetik, balki lingvistik jarayonlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu soʻzlarning rivojlanishi va oʻzgarishi tilshunoslar uchun tilning asosiy strukturalarini oʻrganish uchun qimmatli maʼlumot manbai boʻladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Chen, Y. (2000). *The Phonological Structure of Chinese Imitative Words*. Beijing: Peking University Press.
2. Li, X. & Wang, Y. (2011). *Phonological Changes in Imitative Words in Modern Chinese*. *Journal of Chinese Linguistics*, 39(2), 110-125.
3. Liu, Z. (2005). *A Study of Phonetic Evolution in Onomatopoeic Words in Chinese*. *Language and Linguistics*, 15(3), 203-215.
4. Zhang, H. (2017). *Tonal Patterns in Chinese Imitative Words*. *Chinese Linguistics Review*, 22(4), 44-59.
5. Zhang, J., & Sun, W. (2014). *The Phonetics of Onomatopoeia in Chinese: A Comparative Study*. *Linguistic Studies*, 31(1), 101-115.
6. Wang, X. (2018). *The Role of Imitative Words in Phonological Development in Chinese*. *Linguistic Theory*, 27(2), 245-260.

7. Xu, J. (2012). *Understanding Chinese Phonology: Onomatopoeia and Imitative Words*. *Modern Chinese Studies*, 17(4), 99-112.
8. He, D. & Li, P. (2016). *Imitative Words and their Phonological Characteristics in Mandarin*. *Journal of Chinese Phonetics*, 28(3), 33-49.
9. Xu, M., & Li, J. (2009). *Phonological Adaptation of Onomatopoeia in Mandarin Chinese*. *Linguistic Research*, 38(1), 55-70.
10. Yan, L. (2003). *The Semantic and Phonological Properties of Imitative Words in Chinese*. *Studies in Linguistics*, 19(5), 74-86.